

Asia: VN/25525/2023

Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma)

Lausunnonantajan lausunto

Saate lausunnolle ja/tai koko periaatepäätösluonnosta koskevat yleiset huomiot

Oikeusministeriö

Diaarinumero: VN/25525/2023

Suomen Lähetysseura kiittää mahdollisuudesta lausua oikeusministeriön luonnoksesta valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kansainvälisen työn järjestönä Lähetysseura tukee demokratian ja ihmisoikeuksien toteutumista ja edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta globaalisti, myös Suomessa. Keskitymme lausunnossamme erityisesti lukuihin 3.2 (Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta), 3.3 (Kehitämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä), 3.4 (Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa) ja 3.7 (Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti) ja lausumme ko. kohdista lausuntopalvelun rakenteen mukaisesti.

Olemme ilahtuneita, että ohjelma tunnistaa demokratian, oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien toteutumisen olevan keskeisiä elementtejä yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden ja taloudellisen toimeliaisuuden näkökulmasta. Erityisesti yhdymme ilolla näkemykseen, että turvallisuustilanteen ollessa levoton ja kriisien hallitessa arkea, demokratia kaipaa aktiivista puolustamista ja sen arvoja vahvistavia tekoja. On ehdottaman tärkeää, että ohjelma vahvistaa hallitusohjelman tavoitetta, että Suomi edistää kaikessa toiminnassaan demokratian, kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion periaatteita. Demokratiaohjelmassa tunnistetaan demokratiapolitiikan kytkeytyminen moniin muihin politiikan aloihin, mikä peräänkuuluttaa tarvetta eri politiikkalohkojen ja poliittisten päätösten yhteensovittamista – esimerkiksi kehityspolitiikan ja demokratiapolitiikan osalta.

Kuten tausta-aineistossa tuodaan esille, demokratiaa haastetaan ja demokraattisten yhteiskuntien määrä on laskenut vuoden 1989 tasolle. Kansalaisyhteiskunnan toimintaa rajoitetaan ja haastetaan ympäri maailman, myös Euroopan sisällä. Tämänkin vuoden CIVICUS-raportti (https://www.civicus.org/documents/reports-and-publications/SOCS/2024/state-of-civil-society-report-2024_en.pdf) sisältää huolestuttavia viestejä kehityksen ja demokratian tilasta: maailman väestöstä vain reilu kaksi prosenttia elää maissa, jossa kansalaisyhteiskunnan tila on avoin, kun vielä muutama vuosi sitten luku oli noin neljä prosenttia. Kolme neljästä maailman väestöstä elää autoritaarisesti katsottavassa yhteiskunnassa, siviiliuhrien määrä konflikteissa on kasvanut ja lähes 300 miljoonaa ihmistä tarvitsee humanitaarista apua ja suojelua. Kehitystavoitteiden osalta menee myös huonosti: vain 15% SDG-tavoitteista on saavutettu globaalilla tasolla, vuosi 2023 oli ennätyslämmin, sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseen kuluu nykyisellä kehitystahdilla 131 vuotta, antigender-liike on järjestäytyntä, hyvin rahoitettua ja uhkaa demokratiaa ja vain 10% maista on naisjohtoisia. Kehityshaasteisiin vastaaminen vaatii demokratiahaasteeseen vastaamista, ja yksi olennainen keino on toimien resurssointi.

Koska periaatepäätöksen mukaan ohjelman toimeenpanoon ei ole käytettävissä sille osoitettua omaa määrärahaa ja se toteutetaan käytettävissä olevin resurssein ja virkatyönä, ohjelman hyviä ja kunnianhimoisia tavoitelinjauksia ja toimenpiteitä voitaneen toteuttaa rajallisesti. On myös syytä kiinnittää huomiota siihen, kuinka jo tehdyt rahoitusleikkauspäätökset ovat lähtökohtaisesti ristiriitaisia demokratiaohjelman sisältämien hyvien tavoitteiden kanssa.

Suomi on perinteisesti tukenut kansalaisyhteiskunnan toimintaa monin tavoin ja pärjännyt hyvin kansainvälisissä demokratia- ja oikeusvaltiovertailuissa, kuten demokratiaohjelmassakin todetaan. Monimuotoisen ja moniäänisen, aktiivisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan arvo tunnustetaan osaksi toimivaa demokraattista yhteiskuntaa myös valtioneuvoston periaatepäätöksenä annettussa kansalaisjärjestöstrategiassa. Kuten strategiassa todetaan, kansalaisjärjestöillä on merkittävä rooli luottamuksen lisäämisessä ja yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden vahvistamisessa. Onkin luontevaa, että demokratiaohjelmaa tullaan toimeenpanemaan yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa (s.11). Huolestuttavaa kuitenkin on, että varsinaisissa ohjelman sisältämissä tavoitelinjauksissa kansalaisyhteiskunta ja kansalaisjärjestöt mainitaan molemmat vain kerran (s. 12, 25). Kolmas sektori on mainittu kahdessa tavoitelinjauksessa (s. 12, 16) ja kansalaistoimija kerran (s. 19). Termistön värikykyys tekee epäselväksi, mitä yhteistyökumppania kulloinkin tarkoitetaan. Lisäksi ohjelmassa mainitaan ainoastaan luvun 3.6 (kehitämme kansallista demokraatiapolitiikkaa) osalta, että ohjelman toimenpiteiden suunnittelu ja toimeenpano koordinoidaan ja sovitetaan yhteen kansalaisjärjestöstrategian toimeenpanon kanssa. Yhteensovittaminen on kannustettava asia, mutta tämä olisi syytä tehdä koko demokratiaohjelman osalta ja myös tunnistaa demokratiaohjelman tavoitelinjausten tasolla, milloin demokratiaohjelma ja kansalaisjärjestöstrategia linkittyvät toisiinsa. Lisäksi suositamme vahvasti, ottaen huomioon kansalaisyhteiskunnan tärkeän roolin demokratian vahvistamisessa, että kansalaisyhteiskunta mainitaan nimenomaisesti tavoitelinjauksissa ja avataan selkeämmin, miten konkreettisesti kansalaisyhteiskunta osallistuu tavoitelinjausten toteuttamiseen.

Lopuksi toteamme yleisten huomioiden osalta, että kansallisten ja kansainvälisten demokraatiahasteiden valossa demokraatiohjelman laatiminen on erinomainen aloite demokratian vahvistamiseksi. On tärkeää, että ohjelman tavoitelinjauksilla ja toimenpiteillä pyritään vastaamaan ihmisoikeusvalvontaelinten ja kansainvälisten ja kansallisten instituutioiden ja sidosryhmien suosituksiin. Koska ohjelman tavoitelinjaukset jäävät kuitenkin verrattain kuvaavalle tasolle, tämä aiheuttaa merkittäviä vaatimuksia – ja odotuksia – ohjelmaa konkretisoivalle toimeenpanosuunnitelmalle. Tällöinkin haastetta tulee aiheuttamaan aiemmin mainittu puuttuva määräraha. Suositamme myös, että myös kansalaisyhteiskunnalla on mahdollisuus osallistua toimeenpanosuunnitelman laatimiseen.

LUKU 3.1 Edistämme äänestysaktiivisuutta

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 1: Etsimme keinoja lisätä erityisesti nuorten äänestysaktiivisuutta sekä tasoittaa väestöryhmien ja alueiden välillä havaittuja eroja äänestysaktiivisuudessa ja pysäyttää eriytymiskehitys.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- ymmärrettävä ja saavutettava vaalitiedotus ja -viestintä,
- äänestyspaikkojen saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistaminen,
- kuntien kannustaminen kuulemaan nuoria ja huomioimaan eri ikäryhmiä äänestyspaikkojen sijoittelussa,
- yhteistyö kansalaisjärjestöjen ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa erityisesti ensi kertaa äänestävien nuorten aikuisten ja muita heikommassa asemassa olevien äänioikeutettujen tavoittamiseksi.

-

Tavoitelinjaus 2: Lisäämme lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tietoa vapaiden vaalien merkityksestä ja harjoitella äänestämistä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- yhteistyö ja vuorovaikutus valtioneuvoston, hyvinvointialueiden ja kuntien, kirjastojen, koulujen, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken,
- lapsi- ja nuoriystävällisen, saavutettavan, ymmärrettävän ja puoluepoliittisesti neutraalin tiedon tuottaminen ja viestintä vaaleista, eri hallintotasojen tehtävistä, puolueiden arvoista ja äänestämisestä niissä kanavissa missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa ja osana demokratiakasvatusta.

LUKU 3.2 Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta

Yleiset huomiot

On kiitettävää, että demokratiaohjelma pyrkii vastaamaan YK:n lapsen oikeuksien komitean ja Euroopan neuvoston ja komission sekä OECD:n antamiin suosituksiin ja toimeenpanemaan EU:n lasten oikeuksien koskevaa strategiaa, EU:n nuorisostrategiaa ja Euroopan parlamentin päätöslauselmaa lasten ja nuorten osallistumisesta aktiivisina kansalaisina. On kuitenkin ongelmallista, että demokratiaohjelma tunnistaa varsin kapeasti toimijoita, joilla on merkittävä rooli lasten ja nuorten osallisuuden kasvattajina.

Suomen Lähetysseura tavoittaa merkittävän määrän lapsia ja nuoria leirien ja nuorisotoiminnan kautta. Ihmisoikeusperustaisen työn ytimessä on osallisuuden ja keskustelukulttuurin vahvistaminen sekä lasten ja nuorten tukeminen kasvamisessa aktiivisiksi yhteiskunnallisiksi toimijoiksi.

Esimerkiksi Suomen Lähetysseuran nuorten parlamentti eli Parlis kokoaa yhteen nuoria, jotka haluavat vaikuttaa asioihin. Parliksen tehtävänä on ideoida, suunnitella ja toteuttaa aloitteita nuortenleireille, seurakuntiin, tapahtumiin ja viestintään.

Tavoitelinjaus 3: Vahvistamme kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen asemaa sekä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muiden lapsia ja nuoria edustavien toimielinten, kuten oppilas- ja opiskelijakuntien, ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden kanssa.

Tavoitelinjauksessa 3 olisi syytä huomioida kansalaisyhteiskunnan rooli lasten ja nuorten osallisuuden kasvattamisessa tälläkin hetkellä ja miten esimerkiksi globaalikasvatuksen avulla on tuettu merkittävällä tavalla mm. koulujen ja oppilaitosten henkilöstöä edistämään lasten ja nuorten mahdollisuuksia toimia aktiivisina yhteiskunnallisina toimijoina.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **kuntalain ja hyvinvointialuelain toimivuuden arviointi nuorisovaltuustoja koskevien säännösten osalta,**
- **tuki ja koulutus kuntien, hyvinvointialueiden sekä koulujen ja oppilaitosten henkilöstölle niin yleissivistävässä kuin ammatillisessa koulutuksessa.**

Tavoitelinjaus 4: Vahvistamme lapsi- ja nuoriystävällistä osallistumista ja kuulemista heitä itseään koskevissa asioissa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumisen merkityksen painottaminen avoimen lainvalmisteluprosessin kehittämisessä,
- viranhaltijoiden tukeminen ja kuulemis- ja vuorovaikutusosaamisen lisääminen,
- jo olemassa olevien lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen rakenteiden tehokkaampi hyödyntäminen valmistelussa ja päätöksenteossa,
- hyvien käytänteiden kokoaminen ja levittäminen,
- osallistumis- ja kuulemistoimien vaikuttavuuden arvioinnin, mittaamisen ja seurannan kehittäminen sekä sidosryhmäviestintä osallistumisen tuloksista.

-

LUKU 3.3 Kehitämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä

Yleiset huomiot

Kuten demokraatiohjelmassa todetaan, ”YK ja Euroopan neuvosto ovat antaneet lukuisia demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevia julistuksia, suosituksia ja viitekehyksen, joissa jäsenvaltioita kehoitetaan turvaamaan laadukas ja kattava, demokraattista osallistumista ja ihmisoikeuksia käsittelevä kasvatusta ja opetus kaikille”. Demokraatiohjelmassa myös tunnustetaan – tosin alaviitetasolla – että demokraatiakasvatuksella ja ihmisoikeuskasvatuksella on tavoitteidensa ja sisältöjensä osalta paljon yhteistä mm. kansainvälisyys-, globaali-, rauhan- ja kansalaiskasvatuksen käsitteiden kanssa. Globaalikasvatusta tekevänä toimijana Lähetysseura voi vahvistaa havainnoin todeksi.

Lähetysseuran globaalikasvatuksessa tasa-arvo, globaali oikeudenmukaisuus ja ihmisoikeusperustaisuus ovat läpileikkaavia teemoja. Työssä käytettävät materiaalit suunnitellaan nuorisolähtöisesti ja nuorten omat kehitysideoita pilotoidaan tiiviisti nuorten ja nuorten aikuisten kanssa. Lähetysseuran nuorten toimintaan kuuluu Nuorten parlamentti, joka osallistuu Lähetysseuran nuorten toiminnan kehittämiseen ja antaa valmiuksia aktiiviseen kansalaisuuteen. Koulutamme myös seurakuntien työntekijöitä ja muita työstämme kiinnostuneita Lähetysseuran keskeisistä kasvatuksen teemoista.

Tuotettuja materiaaleja hyödyntävät erityisesti seurakunnat. Välillisesti seurakuntien kautta on mahdollisuus saavuttaa suuri osa rippikouluikäisiä nuorista: esimerkiksi vuonna 2023 rippikoulun kävi noin 49 000 nuorta (<https://kirkontilastot.fi/viz.php?id=246>). Lähetysseuran ja Lasten ja nuorten keskuksen Kansainväliset rippikoululeirit (neljä kesässä) tuovat yhteen nuoria eri taustoista ympäri maailmaa.

Tavoitelinjaus 5: Vahvistamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa eri kouluasteiden välillä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja tiivistämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa.

Koska tavoitelinjaus 5 korostaa demokratia- ja ihmisoikeus- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa, olisi tarpeellista, että tavoitelinjauksessa huomioitaisiin ja nimettäisiin kansalaisjärjestöt keskeisinä ihmisoikeuskasvatusta tukevinä toimijoina mm. globaalikasvatuksen kautta. Edellä esitettyjen yleisten huomioiden valossa globaalikasvatuksen kautta tehdyllä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksella on mahdollisuus tavoittaa merkittävä joukko lapsia ja nuoria.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen kehittämisen koordinoinnin ja seurannan kehittämistyö yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten toimijoiden, kuten Opettajankoulutusfoorumin, yliopistojen ja korkeakoulujen, Opetushallituksen sekä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa,**
- **mitattavissa olevan seurantatiedon kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevien, opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteissa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.**

-

Tavoitelinjaus 6: Parannamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti.

On hyvä, että tavoitelinjaus 6 tunnistaa kolmannen sektorin roolin, kun skaalataan jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä, materiaaleja ja menetelmiä ja kehitetään ratkaisumalleja demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytäntöihin. Koska demokratiaohjelma jättää avoimeksi keitä kolmannen sektorin toimijoita yhteistyössä huomioidaan, millä resursseilla opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti parannetaan, suositamme, että tähän kiinnitetään huomiota toimeenpanosuunnitelmassa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen, materiaalien ja menetelmien skaalaaminen ja levittäminen valtakunnallisesti varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle**
- **demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytännön toteuttamisvaihtoehtojen ja ratkaisumallien kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten sidosryhmien, kuten kolmannen sektorin toimijoiden, vanhempien ja muiden lähiyhteisötoimijoiden kanssa.**

-

Tavoitelinjaus 7: Vahvistamme siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen, monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon sekä varusmiespalvelukseen osallistuvien tietämystä ja osaamista demokratiasta.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **siviilipalveluskoulutuksen, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sekä varusmiespalveluksen opetussuunnitelmien ja -sisältöjen tarkastelu demokratia- ja osallisuusteemojen näkökulmista.**

LUKU 3.4 Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa

Yleiset huomiot

Lähetysseura pitää arvokkaana, että demokratiaohjelman avulla pyritään edistämään hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa. Lähetysseura näkee vihapuheen lietsunnan seurauksia edistäessään rauhaa, sovintoa ja vähemmistöjen ihmisoikeuksia työalueillaan. Yksi esimerkeistä on Myanmar, jossa maan armeija alkoi kohdistaa systemaattista etnisyyteen ja uskontoon perustuvaa vainoa syrjittyä rohinga-vähemmistöä kohtaan 2010-luvun lopulla. Vaikka esimerkki on Suomen kontekstista katsoen kaukainen ja äärimmäinen, se kertoo sanojen ja vihapuheen voimasta. Satojatuhansia ihmisiä on joutunut pakenemaan väkivaltaisista etnisiä puhdistuksia, joita on oikeutettu väittämällä rasistisesti, etteivät rohingat ole alkuperäisiä myanmarilaisia vaan muualta tulleita maahanmuuttajia. Oikeutus vainoille ja väkivallanteoille vahvistui vihapuheen kautta: ihmisistä käytettiin epäinhimillisiä sanoja, joiden kautta heidän ihmisarvonsa ja oikeutensa, kuten uskonnonvapaus, mitätöitiin. Rohingojen vainoa kiihdyttivät esimerkiksi Facebookissa jaettu vihapuhe ja disinformaatio, joita yhtiö ei ollut kyvykäs, halukas tai riittävän velvoitettu valvomaan.

Julkinen dialogi on pirstaloitunutta ja repivää, myös Suomessa. Merkittävimmät keskustelun foorumit ovat monikansallisten pörssiyritysten omistamia globaaleja verkkoalustoja, minkä vuoksi disinformaatio leviää nopeasti maiden rajoja ylittäen. Yritysvastuu ihmisoikeuksien turvaamiseksi toteutuu heikosti ja alustat suosivat provosoivaa sisältöä. Ongelman poistamiseksi vaaditaan vahvaa poliittista tahtoa ja aktiivisia toimia puuttua vihapuheeseen.

Suomi on toistaiseksi pysytellyt korkealla kansainvälisissä vertailuissa demokratian tilasta, sosiaalisesta liikkuvuudesta, yhteiskunnallisesta luottamuksesta ja lehdistönvapaudesta. Samaan aikaan tutkimuksien mukaan rasismi on Suomessa rakenteellista, vuorovaikutuksessa ilmenevää ja arkipäiväistä. Siksi Lähetysseura peräänkuuluttaa, että Suomi tarttuu aiempaa päättäväisemmin rasismiin ja kaikkinaisen syrjinnän – mukaan lukien vihapuheen – kitkemiseen yhteiskunnassa ja päättäväisesti tukee demokratiaohjelmassa esitettyjä aloitteita eri väestöryhmien välisiin dialogeihin sekä toimeenpanee YK:n ja Euroopan neuvoston Suomelle antamia suosituksia valtion ja johtavien poliitikkojen roolia myönteisen keskustelukulttuurin luomiseksi ja vuoropuhelun vahvistamiseksi.

On erinomaista, että demokraatiohjelmissä tunnustetaan tarve keskustelukulttuurin harjoittamiseen jo nuorena. Lasten ja nuorten parissa tehtävä globaalikasvatus on tärkeää, koska se auttaa ymmärtämään maailmaa ja sen keskinäisiä riippuvuuksia. Se tukee kestävästä kehityksestä opettamalla, miten paikalliset teot ja valinnat vaikuttavat globaalilla tasolla. Ymmärrys erilaisista kulttuureista, arvoista ja näkökulmista vahvistaa kykyä elää ja toimia monikulttuurisessa maailmassa, mikä vähentää ennakkoluuloja ja polarisaatiota. Nämä teemat ovat läpileikkaavia teemoja Lähetysseuran työssä ja ovat myös keskeisessä osassa tehtävää kasvatustyötä.

Esimerkkinä onnistuneesta aloitteesta on myös #sovinto-hanke, jossa Suomen lähetysseura toimii yhteistyössä Helsingin ja Espoon seurakuntayhtymän kanssa sekä Kirkon Ulkomaanavun ja Diakonissalaitoksen kanssa. Aloitteessa on tuotettu materiaalia, joka kasvattaa nuorten dialogi- ja konfliktinratkaisutaitoja. #Sovinto-hankkeen yhteydessä on myös järjestetty keskustelutilaisuus koskien sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa polarisaatiota osana nuorten rauhanviikon ohjelmaa.

Tavoitelinjaus 8: Parannamme monikanavaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erilaisten alueiden ja eri väestöryhmien, erityisesti lasten ja nuorten erilaiset osallistumisen edellytykset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret huomioon ottaen.

On hyvä, että tavoitelinjauksessa on tunnustettu kansalaistoimijoiden rooli, kun parannetaan osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erityisesti lasten ja nuorten parissa. Olisi kuitenkin hyvä täsmentää tarkemmin, esimerkiksi toimeenpanosuunnitelman kautta, miten konkreettisesti tavoitelinjauksessa esitetyt toimenpiteet toteutetaan erityisesti, jos ohjelmalle ei ole käytettävissä osoitettua määrärahaa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- uudenlaisten, valtakunnallisten osallistumisen ja vaikuttamisen keinojen ja rakenteiden kehittäminen ja testaaminen,
- jo olemassa olevien osallistumisen rakenteiden vakiinnuttaminen,
- digitaalisten vaikuttamiskanavien lapsi- ja nuorisoystävällisyyden parantaminen ja niiden tunnettuuden lisääminen,
- hallinnon ja kansalaistoimijoiden ratkaisukeskeisen kumppanuuden vahvistaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tavoittamiseksi sekä vuoropuhelun lisäämiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa.

-

Tavoitelinjaus 9: Tuemme suoran kansalaisosallistumisen mallien kehittämistä ja dialogisten menetelmien käyttöönottoa päätöksentekoprosesseissa eri hallinnontasoilla.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- niin sanotun puntaroivan demokratian menetelmien, kuten kansalaisraatien tai -paneelien, sekä dialogisten menetelmien käyttöönotto valtioneuvoston strategisten linjausten valmistelussa ja osana olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia,
- kansallisten dialogien mallin jatkokehittäminen, dialogien toteuttaminen ja niiden tulosten parempi hyödyntäminen,
- paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen ja -mallien levittäminen valtakunnallisesti,
- eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttämiseksi päätöksentekonsa tukena.

-

LUKU 3.5 Kehitämme paikallishallintoa ja varmistamme lähidemokratian toteutumisen

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 10: Seuraamme ja edistämme asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista hyvinvointialueilla ja kunnissa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueuudistuksen vaikutusten arviointi asukkaiden ja palvelunkäyttäjien tosiasiallisiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen,
- alueellisen ja paikallisen demokratian kehittäminen ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

-

Tavoitelinjaus 11: Tuemme demokratian ja osallistumisen näkökulmaa osana alue- ja paikallishallinnon johtamista ja päätöksentekoa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueiden ja kuntien välisen rajapinnan sekä ministeriöiden välisen työnjaon selkeyttäminen alueellisen ja paikallisen demokratian ja osallistumisen edistämiseen liittyen,

- asukkaiden osallistumisen tarkasteleminen johtamisen ja hallinnon kysymyksenä ja osana päätöksentekoa,
- tietopyynnön sekä kuntalais- ja hyvinvointialuealoitteen tunnettuuden, käytön ja kehittämisen selvittäminen,
- demokratiaosaamisen lisääminen julkisissa palveluissa.

-

LUKU 3.6 Kehitämme kansallista demokratiapolitiikkaa

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 12: Jatkamme kansallisen demokratiapolitiikan johdonmukaista kehittämistä perustuen demokratianäkemykseen, jossa perusoikeudet, sananvapaus, oikeusvaltioperiaate, hyvä hallinto, kansalaisten osallistuminen ja korruption kitkeminen nähdään tärkeinä, toisistaan riippuvaisina demokratian elementteinä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiapolitiikan nykyistä tiiviimpi ja systemaattisempi koordinaatio suhteessa esimerkiksi hallinto-, tieto-, media- ja teknologiapolitiikkatoimiin,
- yhteistyö akateemisen tutkimuksen kanssa demokratiapolitiikan tietoperustan ja tietoperusteisen päätöksenteon vahvistamiseksi.

-

Tavoitelinjaus 13: Vahvistamme kansallisen demokratiapolitiikan ja demokratian edistämistoimien vaikuttavuuden arviointia, seuranta ja läpinäkyvyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kansallisen demokratiaindikaattorityön kehittäminen,
- osallistuminen Suomen demokratian tilan arviointi- tai auditointityöhön yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa,
- hallituksen demokratiapoliittisista toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta viestiminen avoimesti, saavutettavasti ja läpinäkyvästi.

LUKU 3.7 Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti

Yleiset huomiot

Euroopan unionilla, ja Suomella sen jäsenenä, on nykyisin korostunut rooli demokratian, ihmisoikeuksien, oikeusvaltiokehityksen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäjänä. On tärkeää, että demokratiaohjelma osaltaan tunnistaa ja vahvistaa tämän roolin, jolla on perustuslaillinen pohja. Suomen Lähetysseuran työ tähtää samojen tavoitteiden toteutumiseen yhteistyössä kumppaneidensa kanssa.

Johtuen demokratiaohjelman luvun 3.7 sisällöstä ja luonteesta, olisi ensiarvoisen tärkeää, että se huomioi Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (VN:2024:33) sekä Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon (2024:37) niiltä osin kuin päällekkäisyyttä on. Erityisen olennaista tämä on mietittäessä, millaisin resurssein demokratiaohjelmankin sisältämiä hyviä tavoitelinjauksia voidaan tosiasiallisesti toteuttaa. Periaatepäätöksen tausta-aineistossa tuodaan esiin, että yhtymäkohtia on täsmentämättä kuitenkin tarkemmin niitä.

Lähetysseura toimii 24 maassa lähes 100 kumppanin kanssa. Toimintamaissa Afrikassa, Aasiassa, Lähi-idässä ja Latinalaisessa Amerikassa kansalaisyhteiskunnalla on äärimmäisen tärkeä rooli edistää demokratiaa, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa. Kiitämme, että tavoitelinjaukset 14 ja 15 huomioivat kansalaisyhteiskunnan roolin ja vahvistavat tarpeen suunnata tukea niin kutsuttujen tasapainottavien tai vastapainojen instituutioiden toimintaan. Peräänkuuluttaisimme kuitenkin tarkempaa sanoitusta ja sitoutumista sekä erityisesti demokratiaohjelman kautta syntyvän lisäarvon täsmentämistä. Suomen Lähetysseura on esimerkiksi mukana demokratiaohjelmassa mainitussa Team Europe Democracy -aloitteessa, jonka osalta voisi miettiä tarkemmin, kuinka globaalin etelän demokratiakehitystä voitaisiin tukea tehokkaammin esimerkiksi resurssien kautta.

Tavoitelinjaus 14: Edistämme demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista Euroopan unionissa ja kansainvälisesti, ja vahvistamme näin myös turvallisuutta, vakautta ja kriisinkestävyttä.

Kiitämme kansalaisyhteiskunnan huomioimista tavoitelinjauksessa, mutta edellä esitetyn mukaisesti toivomme täsmentämistä, miten selonteot (Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteko (VN:2024:33) sekä Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko (2024:37)) asettuvat suhteessa demokratiaohjelmaan.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **demokratiatoimien jatkumon, hyvän hallinnon ja avoimuuden kehittämisen sekä vaaliturvallisuustyön syventämisen edistäminen EU:ssa,**
- **tietoisuuden lisääminen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen suunnatuista EU-rahoituslähteistä kansallisesti,**
- **aktiivinen vaikuttaminen Euroopan neuvoston roolin kehittämiseen demokratiakysymyksissä,**
- **osallistuminen Team Europe Democracy -aloitteeseen,**

- kehitysyhteistyömäärärahan kohdentaminen strategisesti demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskuntien vapaan toimitilan tukemiseksi huomioiden erityisesti niin kutsuttujen tasapainottavien tai vastapainojen instituutioiden toimintaa.

-

Tavoitelinjaus 15: Tiivistämme Suomen kansainvälisen demokratiatyön koordinoitua ja kansainvälisten demokratiasuositusten toimeenpanon seurantaan kansallisella tasolla.

On tärkeää, että demokraatiohjelma tavoittelee demokratiatyön koordinoimista lisäämistä mm. perustamalla kansainvälisten demokraatio-asioiden koordinaatiojärjestelmän. On olennaista, että myös kansalaisyhteiskuntaa osallistetaan paitsi suunnitteluvaiheessa, mutta myös myöhemmin varsinaista koordinaatiota toteuttaessa. On myös kiitettävää, että tavoitelinjauksen mukaisesti saatujen suositusten täytäntöönpanoon panostetaan, mutta viimeistään toimenpideohjelmaa suunniteltaessa myös tarvittavaan resurssointiin kiinnitettäisiin huomioita. Lisäksi toimenpideohjelmassa olisi syytä tarkemmin avata, minkä suositusten täytäntöönpanoon panostetaan – tätä ei luku 3.7 täsmällisesti avaa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- valtioneuvoston kansainvälisten demokraatio-asioiden koordinaatiojärjestelmän perustaminen,
- kansainvälisten valvontaelinten ja järjestöjen suositusten kansalliseen toimeenpanoon panostaminen.

-

1 Tilannekuva: Demokratian tila kansainvälisesti ja Suomessa

Yleiset huomiot

-

Esitetty tilannekuva on ajantasainen, perustuu tutkittuun tietoon ja antaa kattavan kuvan demokratian tilasta kansainvälisesti ja Suomessa

4

Tilannekuva toimii hyvänä taustoitukseksi periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin

4

2 Demokratiapolitiikka Suomessa ja Euroopan unionissa

Yleiset huomiot

-

3 Suomen osallistuminen kansainväliseen demokratiayhteistyöhön

Yleiset huomiot

Periaatepäätöksen tausta-aineisto taustoittaa kattavasti Suomen yhteistyön erilaisten demokratiaa edistävien kansainvälisten instituutioiden kanssa, mutta jättää hyvin ohueksi maininnat kansalaisyhteiskuntayhteistyöstä. Kehitysyhteistyömäärärahoilla tuettu työ on globaalin etelän kansalaisyhteiskunnan kannalta olennaisen tärkeää – toisinaan Suomi pystyy tukemaan autoritaarisissa yhteiskunnissa vain kansalaisyhteiskunnan toimijoita, kun kahdenvälinen tuki on loppunut – joten olisi hyvä huomioida tämä yhteistyö myös tausta-aineistossa. Työn huomioiminen on olennaista myös miettiessä kansainvälisen demokratiatyön koordinaatiota, mikä on kirjattu demokratiaohjelman tavoitelinjaukseen.

Rantala Roosa
Suomen Lähetysseura